
Kronika naukowa IBL

Biuletyn Polonistyczny 7/20, 58-79

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA NAUKOWA IBL

Odczyty naukowe w IBL (streszczenia)

Dr Stefan T r e u g u t t : Nowa monografia Słowackiego na tle tradycji (21 listopada 1963 r.)

Ostatnim chronologicznie ujęciem syntetycznym twórczości Słowackiego jest monografia pióra francuskiego badacza prof. Jean Bourrilly "La jeunesse de Jules Słowacki", Paris 1960. Monografia ta dzieli się na część poświęconą życiu poety i część poświęconą dziełu i obejmuje okres 1809-1833, zatrzymując się na analizie "Kordiana". Pracę prof. Bourrilly wypada rozpatrywać z kilku na raz punktów widzenia i oceny.

Najpierw cenić należy, szczególnie wysoko, rolę informacyjną i popularyzacyjną na gruncie francuskim.

Niezależnie od tego francuska książka o młodym Słowackim przedstawia samodzielne wartości interpretacyjne w skali monografistyki i badań polskich. Szczególnie w sferze badania psychologii twórczości Słowackiego integracja przeżyć i podnieć zewnętrznych w jednolite universum poetyckie wyobraźni i siły kreacyjnej dokonana została wzorowo.

Monografia ta - jeżeli idzie o założenia metodyczne - kontuuje i rozwija zgodnie z nowym stanem wiedzy tę linię badawczą, którą swego czasu zapoczątkował w badaniach nad Słowackim Antoni Małecki, a która doprowadziła do fundamentalnej syntezy Juliusza Kleinerja. Więcej: praca badacza francuskiego, sądząc po efekcie dotychczasowym, w pewien sposób wyczerpuje problemowo ten typ ujęcia "życia i dzieł", który powstał na gruncie pozytywistycznej interpretacji twórcy i twórczości. Początkiem było prymitywne objaśnienie życia poprzez dzieła i dzieł poprzez życie twórcy, na końcu mamy precyzyjnie zarysowaną indywidualność psychologiczną na tle epoki. Razem z przyrostem wiedzy o epoce,

razem z rozwojem metod badania psychologii twórczości, posuwa się proces indywidualizacji bohatera monografii, w naszym wypadku Słowackiego. Proces ten, szerszy niż światopoglądowe założenia badaczy, odrywa de facto twórcę od ideowego życia czasu, ujmuje go w interpretacyjny nawias, rozrywa strukturalne związki ze świadomością zbiorową. Dzieje się to nawet wówczas, gdy ów indywidualny bohater monografii najbardziej wzorowo umieszczony jest "na tle" historii, nawet wówczas, gdy jego położenie na ideowej i społecznej mapie jest określone. W tej sytuacji interesujące, jako inspiracja intelektualna, nie zaś jako wzór metodyczny, wydaje się sięgnięcie do przedpozytywistycznych prób syntetyzowania twórcy i historii: do ocen Krasińskiego i Norwida. Szczególnie ostatnia zdaje się mieć niezwykle dużą wartość, właśnie dlatego, że twórczość Słowackiego nie jest dla Norwida pytaniem o indywidualne oblicze poety, jest natomiast pytaniem o wielkie procesy świadomości narodowej, których Słowacki był koniecznym - i indywidualnym - świadectwem.

Dr Kazimierz Bartoszyński: O amorfizmie gawędy - uwagi na marginesie "Pamiętek Soplicy" (5 grudnia 1963 r.)

Szkic K. Bartoszyńskiego zmierza do analizy - na materiale "Pamiętek Soplicy" - niektórych cech gatunku gawędy, szczególnie wyraźnie opozycyjnych wobec właściwości innych odmian prozy narracyjnej XIX wieku (zwłaszcza powieści "realistycznej"), a zarazem mających, jak się zdaje, swe odpowiedniki w pewnych typach prozy XX-wiecznej. Chodzi tu o problem tzw. amorficzności, przejawiającej się m.in. w strukturze czasowej Soplicowego cyklu i w tym, co można by nazwać jego "informatywnością".

Cykl Soplicy, którego ogniwa tworzące swoistą całość można by drogą odpowiednich dedukcji uporządkować chronologicznie, nie stanowi układu o uwidocznionej, funkcjonującej w utworze sukcesywności. Jeśli uporządkowanie sukcesywne, uwydatnienie chronologii i przyczynowości uważać za środki ułatwiające orientację w świecie przedstawionym w utworze epickim, to cykl gawęd środkami tymi posługuje się w niewielkim tylko stopniu, sugerując raczej synchronię niż następstwo; budując raczej swój "świat", niż stwa-

rzając iluzję rozwoju i procesu; nie układając się jednak w jednolity "system" wiedzy o epoce.

Ze sprawą struktury czasowej cyklu gawęd wiąże się blisko zagadnienie "typu informacji" w nim występujących. W tekstach gawędowych wiele elementów powtarza się wielokrotnie, wiele natomiast pojawia się "niespodziewanie", niezależnie od jakichś reguł organizujących, reguł zapewniających "dobry odbiór" tekstu. W związku z tym można tekstowi gawędowemu przypisać dużą amplitudę informatywności, i co idzie z tym w parze, dużą amplitudę redundancji. Innymi słowy, występuje w gawędzie pewna biegunowość: obok fragmentów banalnych (i stąd "nieinteresujących") znajdują się w niej partie nie przygotowane żadnym oczekiwaniem - niezbędnym do wytworzenia zainteresowania.

Zasygnalizowane tu właściwości tekstu gawędowego pozostają w związku z charakterystycznym dla gawędy ukształtowaniem relacji między narratorem a (przedstawionym) odbiorcą, ze społeczną jakością treści przez gawędę komunikowanych, wreszcie z procesem recepcji gawędy. Tekst o bardzo zmiennym stopniu nieprzewidywalności i stąd w wielu miejscach "niejasny" zakłada jako warunek swej komunikatywności dużą bliskość kręgu wiedzy nadawcy i odbiorcy, ewentualnie wielokrotne ponawianie się ich "gawędowego" kontaktu. Zakłada też pewien konformizm, obiegowość - w danym środowisku - przekazywanych treści. U rzeczywistego zaś (nie przedstawionego) odbiorcy postuluje taki typ lektury, w którym przyswojenie sobie danej fazy tekstu uwarunkowane jest często przez znajomość faz późniejszych, a więc lekturę nielinearną, dokonującą nawrotów, wielokrotną.

Ostatnia część szkicu dotyka trudnej sprawy analogii gawędowości i pewnych tendencji strukturalnych epiki XX w., występujących szczególnie w tzw. prozie "psychologicznej". Chodzi tu nie tyle o podstawową dla nowoczesnej epiki zasadę ukazywania świata przez pryzmat świadomości jednostki, ile o częste w wymienionym typie prozy zacieranie przejawów selekcji i kompozycji materiału powieściowego. Analogie gawędy i prozy nowoczesnej odnotowuje się tu jako analogie strukturalne, ze świadomością oczywistych, głębokich różnic funkcji, jakie pełnić mogą podobne struktury formalne w czasach Rzewuskiego i w wieku XX. Obydwu jednak omawianym grupom utworów epickich przeciwstawić można ten sam człon

opozycyjny: zarówno gawęda, jak nowoczesna proza "psychologiczna" stanowi antytezę powieści "klasycznej", zbudowanej na zasadach sukcesji, selekcji elementów, odsłaniającej jakieś wyraźnie określone "dyrektywy porządku świata przedstawionego".

Prof. Maria D ł u s k a : Kłopoty z prozą poetycką
(19 grudnia 1963 r.)

Referat pt. "Kłopoty z prozą poetycką" rozwija dalszy ciąg problematyki dotyczącej pogranicza prozy poetyckiej i wiersza, a postawionej przez autorkę po raz pierwszy w artykule "Między prozą a wierszem" ("Pamiętnik Literacki", r.LIV 1963, z.2). Tym razem zagadnieniem centralnym jest poetycki tok anaforyczny, jego zastosowanie w prozie poetyckiej drugiej połowy w.XIX, okresu modernizmu i obecnie, a także jego funkcja w poezji wymienionych okresów aż do czasów najnowszych.

Autorka stawia tezę, że tok anaforyczny, mający wielką tradycję w retoryce klasycznej, a także naszej, tak religijnej, jak świeckiej, w wymienionym okresie zmienił swoją funkcję artystyczną. Że mianowicie z jednego z naczelných środków kształtowania prozy poetyckiej jako takiej i nadawania jej wysokiej rangi artystycznej przeszedł już w naszych czasach (po Żeromskim) do kategorii środków specjalnych, nadających danemu utworowi lub fragmentowi styl patetyczny lub nawet służący niekiedy do charakterystyki indywidualności (Parandowski).

Bez takiej lub podobnej szczegółowej motywacji tok anaforyczny jest odbierany współcześnie jako natrętny i graniczący z komizmem. (Obok tego zaznacza się wzrastająca rola konstruktywna toku anaforycznego wiersza). O ile w okresie pozytywizmu (Konopnicka) tok anaforyczny w wierszu należał do środków stylistycznych stosowanych na kanwie wiersza i tylko drugoplanowo współdziałał z wyrazistością wersów i strof, z którymi zresztą mógł się także rozbiegać, o tyle u poetów współczesnych można się spotkać z tendencją do posługiwania się tokiem anaforycznym jako pewnego stopnia środkiem wersyfikacyjnego kształtowania utworu.

Autorka analizuje dla przykładu wiersze z ostatniego zbioru T.Różewicza ("Nić w płaszczu Prospera").

Na zakończenie referat omawia pewne ekstrawagancje literackie (Macedoński), wynikające właśnie z tendencji do posługiwania się powtórzeniami jako środkami kształtującymi wiersz.

Mgr Janusz S ł a w i ń s k i : Problemy "sztuki interpretacji" w badaniu historycznoliterackim (9 stycznia 1964 r.)

1. Referat omawiał możliwości i granice takiego procederu badawczego, który głównym swoim przedmiotem czyni utwory, który od nich zaczyna i na nich kończy. Dwa są główne usiłowania "sztuki interpretacji" w jej rozmaitych współczesnych kierunkach: poszukiwanie w indywidualnym przekazie literackim jakiejś ostatecznej zasady porządkującej oraz poszukiwanie w takim przekazie wartości i znaczeń niepowtarzalnych i osobliwych.
2. Żywe zainteresowanie, jakie otacza w latach ostatnich metodologiczne problemy "sztuki interpretacji", ma, jak się zdaje, dwa - całkowicie odrębne, a nawet przeciwstawne powody. Dla jednych "sztuka interpretacji" otwiera nowe perspektywy poznawcze jako metoda pozwalająca uchwycić to, co w rzeczywistości podległej historycznoliterackiemu badaniu jest najbardziej pewne, oczywiste i konkretne. Program tej metody jest wyrazem nieufności wobec ogólnych kategorii stosowanych w teorii dzieła i w teorii procesu historycznoliterackiego. Jest związany z niechęcią do typologii, której przeciwstawia nastawienie indywidualizujące. Dla innych znów - "sztuka interpretacji" jest godna najwyższego poparcia z powodów zasadniczo odmiennych. Umożliwia ona - w opinii reprezentantów tego stanowiska - taki język badawczy, który jest funkcjonalnie najbliższy językowi samej sztuki literackiej. Interpretacja miałaby być swego rodzaju monologiem lirycznym osnutym wokół innego monologu, skryształizowanego w utworze. Ta dwojaka motywacja występuje z pełną wyrazistością w najbardziej chyba wpływowej pracy teoretycznej o "sztuce interpretacji", mianowicie w tytułowej rozprawie książki Emila Staigera "Die Kunst der Interpretation" (1955). "Sztuka interpretacji" jest dla Staigera podstawowym procederem nauki o literaturze, siłą zdolną skutecznie przeciwdziałać spekulatywności i ab-

strakcyjności historyczno- i teoretycznoliterackich ustaleń. Z drugiej strony Staiger podkreśla, że proceder ten dotyczy przedmiotu, który - w odróżnieniu od innych obiektów przyciągających uwagę historyków literatury - jest wartościowalny w subiektywnej perspektywie badacza. Staiger, którego światopogląd i założenia teoretycznoliterackie ukształtowały się pod wpływem filozofii egzystencjalistycznej, sformułował warunek podwójnej "autentyczności": "autentyczności" samego przedmiotu interpretacji i "autentyczności" podmiotowego przeżycia.

3. Dla programu "sztuki interpretacji" bardziej jeszcze charakterystyczna jest inna opozycja: pomiędzy immanentnym i kontekstualnym podejściem do indywidualnego tworu literackiego. Pomiedzy przekonaniem, że zrozumieć i wyjaśnić konkretność utworu można tylko i wyłącznie w terminach tej konkretności, a przekonaniem że należy ją tłumaczyć w terminach właściwych układom wyższego niż ona rzędu. Referat podjął próbę krytycznej oceny pierwszego przekonania i związanej z nim praktyki interpretacyjnej.

Autor wychodzi z założenia, że kategoria kontekstu stanowi kluczową kategorię metodologiczną wszelkiej "sztuki interpretacji". Każda interpretacja jest bowiem usiłowaniem odnalezienia układu odniesienia, wobec którego badany obiekt ujawnia swoją semantykę.

Konkretne dzieło literackie, pozostające przedmiotem interpretacji, jest usytuowane wobec trzech równoczesnych układów odniesienia:

- a) znajduje się w swoim macierzystym kontekście historycznoliterackim jako składnik pewnej synchronii historycznoliterackiej i jako określony moment w przebiegu procesu historycznoliterackiego,
 - b) znajduje się w kontekście kultury literackiej interpretatora na tle jego wrażliwości, gustów i zapatrywań,
 - c) kontekst stanowią dla owego dzieła również te normy i postulaty, które głosi interpretator, gdy usiłuje wpływać na kierunek biegu zdarzeń literackich.
4. Pierwszy typ to interpretacja historycznoliteracka, wyjaśniająca pojedynczy utwór jako indywidualną inicjatywę zrelatywi-

zowaną do pewnych ponadindywidualnych konwencji, kodów i systemów znaczeniowych. Kontekst jest potrzebny, ponieważ umożliwia określenie tego, co w indywidualnym przedsięwzięciu literackim jest właściwie niewyprowadzalne z kontekstu. W ogóle wydaje się, że doświadczenia "sztuki interpretacji" powinny być szerzej niż dotąd wyzyskane w teorii procesu historycznoliterackiego. Proces ten rozpatrywany i opisywany w terminach tego rzędu, co prąd literacki, konwencja, gatunek, system wersyfikacyjny itp., jawi się w postaci przebiegu ciągłego. Natomiast rozpatrywany jako przybywanie i narastanie indywidualnych i niepowtarzalnych rozstrzygnięć literackich ukazuje swoją drugą stronę - nieciągłość. Doświadczenia "sztuki interpretacji", odsłaniające tę drugą stronę, mogą stanowić istotny współczynnik dialektycznej wizji procesu historycznoliterackiego, w której przedstawia się on jako gra ciągłości i nieciągłości.

Drugi typ interpretacji utworu literackiego określamy jako sztukę interpretacji w węższym sensie. Polega ona na konfrontacji dzieła ze stanem kultury literackiej badacza. Wysiłek jego skierowany jest na odkrycie analogii i podobieństw, które sprawiają, że utwór ten może być "przełożony" na odmienne od niego konwencje i poetyki historyczne.

Trzeci typ omawianego proceduru określono jako interpretację krytycznoliteracką. Jest to interpretacja indywidualnego utworu dokonywana z punktu widzenia postulatów i ideałów, które zgłasza krytyk wobec współczesności literackiej.

Takie są trzy możliwe "poetyki" sztuki interpretacji. Każda z nich zawiera oczywiście w stanie mniej lub bardziej utajonym dwie pozostałe. Ale każda ma też własną wyrazistość i spełnia odrębne zadania.

*

*

*

W drugiej części zebrania mgr Jan Prokop (IBL Kraków) zaprezentował przykładową interpretację wiersza Stanisława Grochowiaka pt. "Fuga".

Dr Zbigniew Ż a b i c k i : Spór o realizm w krytyce "Kuźnicy" (23.I.1964 r.)

W odczycie omówiono jeden tylko spośród problemów poruszanych przez autora w obszerniejszej pracy "»Kuźnica« i jej program literacki" (praca oddana do wydawnictwa). Równocześnie jednak był to problem centralny dla określenia poglądów ideowo-estetycznych grupy "Kuźnicy". Swój postulat literatury nowego realizmu pismo formułowało poprzez szereg wyraźnych i ostrych opozycji. Powodowało to zatem nieporozumienia nieuchronne i w pewnym sensie konieczne.

Zespół wspomnianych opozycji, jaki zrekonstruować można z wypowiedzi krytycznych Żółkiewskiego, Kotta, Matuszewskiego, Brandysa i innych członków zespołu redakcyjnego, sprowadza się w ogólnym zarysie do następujących przeciwstawień: realizm nie jest naturalizmem, "małym realizmem", powieścią "drobno-naturalistyczną", krótko mówiąc - realizm nie jest weryzmem. Realizm nie jest psychologizmem. Realizm nie jest także ekspresjonizmem, tym bardziej - surrealizmem. Kośćcem filozoficznym utworu realistycznego nie może być dogmatyka katolicka, nie może nim być również laicka, lecz ponadhistoryczna moralistyka typu Malraux i Conrada. Kośćcem tym nie może być także egzystencjalizm, nie może nim być wreszcie freudyzm. Filozofia literatury realistycznej polega na tym, że człowiek traktowany jest w niej jako indywiduum społeczne i historyczne, związane z grupą, podległe prawom sytuacji dziejowej. Jeśli oprze się idee własne na materialistycznej teorii rozwoju społeczeństwa i jego kultury, uzyska się zarazem szeroką perspektywę historyczną, która wyklucza katastroficzny pesymizm.

W odczycie spróbowano również określić inspiratorską rolę, jaką wobec przedstawionego zespołu poglądów odegrały tezy Georga Lukacsa. Istotny jest tutaj fakt, że autorzy "Kuźnicy" odczytali w Lukacsowskiej krytyce naturalizmu przede wszystkim potępienie drobiazgowego opisywania codzienności, co im pomogło odciąć się od kanonu weryzmu, a tym samym otworzyć furtkę dla możliwości spotkania między realizmem i poszczególnymi tendencjami tzw. awangardy.

Pogłębianiu się nieporozumień przeciwdziałał jednakże antynormatywistyczny historyzm, leżący u podstaw marksistowskiego poglądu zespołu "Kuźnicy". Ostrzeżenia w tej mierze formułował wyraźnie Żółkiewski. Toteż zarówno z ogólnoteoretycznych, jak i z praktycznych, recenzenckich wypowiedzi "Kuźnicy" nie dałoby się zrekonstruować jakiegokolwiek katalogu technik i konwencji literackich określających postulowany "wielki realizm".

Publicyści "Kuźnicy" występowali niejednokrotnie w obronie sztuki, uchodzącej za "awangardową", co otwierało szansę spotkania między "realizmem" a "awangardą". Zapleczem tego rodzaju polityki było nie ujęte jeszcze w pełne formuły teoretyczne, lecz wyraźnie odczuwane przekonanie, iż kultura współczesna stanowi jedność, a zatem nie można potępiać w sposób ryczałtowy wszelkich tendencji, pojawiających się w literaturze i sztuce Zachodu. Do takiego wniosku skłaniała "Kuźnicę" również i obserwacja aktualnych sporów w środowisku komunistów francuskich (Aragon, Hervé, Garaudy) i radzieckich.

Założenie to przyjmowała "Kuźnica" w latach 1945-1948. Otwierało ono drogę do antydogmatycznej polityki kulturalnej, mimo iż równocześnie pismo nie potrafiło zbudować takiej teorii realizmu, która uwzględniałaby wszystkie wnioski, płynące z owej polityki.

Sprawozdania z podróży naukowej za granicę

Sprawozdanie z podróży naukowej do Niemieckiej Republiki Federalnej (27.I. - 7.III.1964 r.) .

Na zaproszenie Tow. im. Heinego w Düsseldorfie wyjechałem do NRF w celu wygłoszenia wykładów. Ogółem wygłosiłem w NRF 13 wykładów w następujących miastach: Dortmund, Düsseldorf, Göttingen, Marburg, Heidelberg, Frankfurt/M, Monachium, Hamburg i Wuppertal.

Tematy wykładów: Heine i Polska, Dramaty Z. Krasieńskiego, Mickiewicz na Krymie, Orientalizm polskich romantyków oraz Studia polonistyczne w Polsce.

Prof. Wacław Kubacki
Instytut Badań Literackich

Sprawozdanie z podróży naukowej do Francji (22.X.1963 - 16.I.1964 r.)

W okresie mego trzymiesięcznego pobytu we Francji prowadziłem jako stypendysta École Pratique des Hautes Études studia po bibliotekach, związane z tematem mojej pracy habilitacyjnej ("Programy i dyskusje literackie w krytyce dwudziestolecia międzywojennego").

Zainteresowania moje skupiły się na trzech zagadnieniach podstawowych:

1. Współczesna problematyka metodologiczna badań literackich,
2. Najwybitniejsze manifestacje krytyki literackiej po r.1918 oraz dyskusje literackie i artystyczne we Francji w latach 1935-1936,
3. Teoretyczna i socjologiczna problematyka współczesnej kultury masowej.

Dr Zbigniew Żabicki

Adiunkt Instytutu Badań Literackich

Sprawozdanie z podróży naukowej do Wiednia (12.XII.1963 - 18.I.1964 r.)

Wyjazd nastąpił w ramach stypendium przyznanego przez Instytut Sławistyki w Wiedniu. Pobyt poświęcony był własnym badaniom naukowym z zakresu językoznawstwa ogólnego porównawczego, indo-europejskiego i sławistycznego oraz poszukiwaniom w archiwach śladów zatargu Jana Baudoina de Courtenay z władzami austriackimi, na skutek którego musiał po 1897-1900 r. opuścić Kraków.

Uzyskałam informacje na temat kierunków panujących na Uniwersytecie Wiedeńskim w lingwistyce, a w szczególności w sławistyce, słuchałam odpowiednich wykładów, konfrontowałam własne przekonania naukowe ze szkołą wiedeńską w zakresie badań nad składnią i semantyką. W Wiedniu napisałam, w związku z dawniejszymi pomysłami, szkic artykułu o czasie złożonym z miec w języku polskim.

Dr Krystyna Pisarkowa
Instytut Badań Literackich

Sprawozdanie z podróży naukowej do Lwowa (14.X.-21.X.1963 r.)

Na wniosek Towarzystwa im. M.Konopnickiej, dzięki poparciu Ministerstwa Kultury i Sztuki, przebywałem w dn. 14-21.X.1963 r. we Lwowie w celu przeprowadzenia kwerend archiwalnych dotyczących spuścizny rękopiśmiennej i pierwodruków M.Konopnickiej oraz zebrania dokumentów i informacji związanych z pobytem pisarki we Lwowie.

Poszukiwania dokumentów zostały zaprojektowane w ten sposób, że przydzielona mi do pomocy mgr Halina Sławińska podjęła się odwiedzenia miejsc upamiętnionych przez Konopnicką, ja zaś zająłem się pracą archiwalną.

Archiwalia polskie we Lwowie są tak ogromne, że ze względu na krótki czas pobytu wypadło zrezygnować z kwerend czasopiśmiennych, przeprowadzając tylko kilka najniezbędniejszych, i ograniczyć się do prac archiwalnych w zbiorach rękopiśmiennych dawnego Ossolineum (dziś B-ka Naukowa Ministerstwa Kultury) i Biblioteki Uniwersyteckiej.

W Ossolineum przejrzałem ok. 300 pudeł i teczek następujących zespołów: Archiwum Pawlikowskich, Wolskich, Bruchnalskich, Orkana oraz teczki z dokumentami carskiej cenzury z lat 1878-1888. Zawierają one korespondencję i rękopisy utworów, w tym liczne inedita, fotografie i rysunki. W Bibliotece Uniwersyteckiej przejrzałem zbiory rękopiśmienne uczonych i artystów oraz archiwum T.Piniego.

Do głównych efektów poszukiwań w tym zbiorze zaliczono odnalezienie rejestru listów Konopnickiej i Orzeszkowej oraz autografu nieznanego i nigdzie nie drukowanej 50-stronicowej noweli Orzeszkowej "Dawna historia".

Dokonałem wypisów z rękopisów i korespondencji różnych pisarzy.

Jednocześnie odkryłem ślady dalszych poszukiwań, a mianowicie część rękopisów Konopnickiej i Orzeszkowej, jak wynika z adnotacji w księgach inwentarzowych bibliotek lwowskich, została w 1939 r. przekazana Wileńskiemu Towarzystwu Przyjaciół Nauk. Część ta zawiera, jak potwierdza to informacja uzyskana z Wilna, liczne rękopisy utworów i listów Konopnickiej i jej literackich przyjaciół.

Mgr Halina Sławińska wykonała zdjęcia tych obiektów, które dotyczyły pobytu poetki we Lwowie, a także osób związanych z jej twórczością; brała też udział w pracy archiwalnej.

Zbyt krótki czas pobytu nie pozwolił na pogłębienie poszukiwań. Nawiązane kontakty z polonistami lwowskimi pozwalają mieć nadzieję, że poszukiwania te będą kontynuowane na miejscu.

Wyjazd do Lwowa był podwójnie pożyteczny: pozwolił zorientować się w archiwach i bibliotekach Lwowa, odnaleźć wiele cennych i nieznanych dokumentów literatury polskiej i ukazać drogę do poszukiwań dalszych dokumentów, dotyczących Konopnickiej, Orzeszkowej oraz innych pisarzy drugiej połowy XIX w.

Dr Jan Baculewski

Dyrektor Biblioteki Uniwersytetu
Warszawskiego

Mgr Halina Sławińska

Wydawnictwa naukowe IBL w r.1963

W roku 1963 ukazały się następujące pozycje z planu wydawniczego Instytutu Badań Literackich PAN:

I. Historia i Teoria Literatury. Studia. Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa

a) Podseria: Historia Literatury

1. T.1: K. W y k a , "Pan Tadeusz". Cz.I: Studia o poemacie. Cz.II: Studia o tekście
2. T.8: K. B a r t o s z y ń s k i , O powieściach Fryderyka Skarbka. Warszawa 1963
3. T.9: H. Z a w o r s k a , O nową sztukę. Polskie programy artystyczne lat 1917-1922. Warszawa 1963

b) Podseria: Teoria literatury

4. T.3: Z. K o p c z y ń s k a , L. P s z c z o ł o w s k a , O wierszu romantycznym. Warszawa 1963

II. Archiwum Literackie. Ossolineum. Wrocław

5. T.VII: Miscellanea z lat 1800-1850. Wrocław 1963

III. Biblioteka Pisarzy Polskich. Ossolineum. Wrocław

6. Seria B, nr 12: Wyrazy polskie w "Słowniku łacińsko-polskim" Jana Mączyńskiego. (Lexicon latino-polonicum ex optimis latinae linguae scriptoribus concinnatum, Regiomonti 1564). Część druga: P-Z. Opracował Wł. K u r a s z k i e w i c z . Opis bibliograficzny: Wł. K o r o t a j . Wrocław 1963
7. Seria B, nr 13: Walerian Nekanda T r e p k a , Liber generationis plebeanorum. ("Liber chamorum"). Część I: Wstępy wydawców i tekst. Część II: Przypisy rzeczowe. Indeksy. Wydali: Wł. D w o r z a c z ' e k , J. B a r - t y ś , Zb. K u c z o w i c z . Uwagi o pisowni i fonetyce opracował K. Z i e r h o f f e r . Wrocław 1963

IV. Teatr Polskiego Oświecenia. Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa

8. Józef W y b i c k i , Utwory dramatyczne. Wybrał, opracował i wstępem opatrzył R. K a l e t a . Warszawa 1963

V. Z dziejów Form Artystycznych w Literaturze Polskiej. Ossolineum. Wrocław. (Seria realizowana wspólnie z Katedrą Teorii Literatury UW)

9. T.I: Z teorii i historii literatury. Prace poświęcone V Międzynarodowemu Kongresowi Słowistów w Sofii. Pod redakcją K. B u d z y k a . Wrocław 1963

VI. Pozaseryjne

10. Dramaty staropolskie. Antologia. Opracował J. L e w a ń s k i . Tom V: Scena dworska wieku XVII. Tom VI: Dramaty religijne sceny masowej - Intermedia - Tragedia, komedie intermedialne i intermedia scen dworskich - Z dramaturgii Francji i Włoch. Przypisy opracował J. L e w a ń s k i . Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1963
11. Józef Ignacy K r a s z e w s k i , Teofil L e n a r t o w i c z , Korespondencja. Do druku przygotował i komentarzem opatrzył W. Danek. Ossolineum. Wrocław 1963
12. Pięćdziesiąt lat twórczości Marii Dąbrowskiej. Referaty i materiały Sesji Naukowej. Pod redakcją E. K o r z e -

- n i e w s k i e j . Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1963
13. Piśmiennictwo staropolskie. Opracował zespół pod kierownictwem R. P o l l a k a . Hasła ogólne i anonimowe. Zespół autorski: T. W i t c z a k, D. M a n i e w s k a oraz: J. C y b e r t o w i c z, A. S a j k o w s k i, I. T e r e s i Ń s k a, W. W e n d l a n d - P i e r z c h l e w i c z o w a. Bibliografia literatury polskiej "Nowy Korbut". Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1963
 14. Polonia Typographica saeculi sedecimi. Zbiór podobizn zasobu drukarskiego tłoczni polskich XVI' stulecia. Zeszyt II: Jan Haller. 1505-1523. Opracował K. P i e - k a r s k i . Redaktor: A. K a w e c k a - G r y c z o - w a. Wydanie drugie, przejrzone. Ossolineum. Wrocław 1963. (Zrealizowano przy współudziale Biblioteki Narodowej)
 15. Polska bibliografia literacka za rok 1957. Opracował Zespół Poznańskiej Pracowni Bibliograficznej Instytutu Badań Literackich PAN. Zespół autorski: kierownik prac: St. V r t e r - W i e r c z y Ń s k i. Referent rocznika: J. F o r m a n o w i c z . Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Łódź-Warszawa 1962
 16. Polska bibliografia literacka za rok 1958. Opracował Zespół Poznańskiej Pracowni Bibliograficznej Instytutu Badań Literackich PAN. Referent rocznika: B. K a r e - l u s ó w n a . Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Łódź-Warszawa 1963
 17. Bolesław P r u s, Kroniki. Tom XIII. Opracował Z. S z w e y k o w s k i . Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa 1963
 18. Słownik współczesnych pisarzy polskich. Opracował zespół pod redakcją E. K o r z e n i e w s k i e j. Zespół autorski: Z. B i ł e k, M. B r y k a l s k a, J. C z a - ć h o w s k a, J. K ą d z i e l a, E. K o r z e n i e w s k a, F. L i c h o d z i e j e w s k a, R. L o t h, J. S t r a d e c k i, B. W i n k l o w a. Tom I: A-I

- Bibliografia literatury polskiej "Nowy Korbut". Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa 1963
19. Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej. Poświęcone V Międzynarodowemu Kongresowi Sławistów w Sofii. Pod redakcją K. B u d z y k a i J. H r a b a k a przy współudziale W. R o s z k o w - s k i e j - S y k a ł o w e j i A. S i e c z k o w - s k i e g o . (Studia o starsi české, slovenské a polské literaturé. Venovane V. Mežinarodnemu Sjezdu Slavištů v Sofii. Ossolineum. Warszawa-Praha 1963. (Zrealizowane wspólnie z Ustav pro Českou Literaturu ČSAV)
 20. Tekstologia w krajach słowiańskich. Zbiór referatów opracowanych przez członków Komisji Edytorsko-Tekstologicznej V Międzynarodowego Kongresu Sławistów. Pod redakcją K. G ó r s k i e g o . Ossolineum. Wrocław 1963
 21. Wiersz. Podstawowe kategorie opisu. Część I: Rytmika. Praca zbiorowa pod redakcją J. W o r o n c z a k a . - Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział III: Wersyfikacja. Tom II: Wiersze. Część I. Ossolineum. Wrocław 1963
 22. Wypowiedzi o języku i stylu w okresie staropolskim. (Do połowy XVIII w.). Tom II: Słownik, Opracowała J. P u z y n i n a . Wypowiedzi o języku i stylu w okresie staropolskim. (Do połowy XVIII w.). Tomy I-II. Opracowały B. O t w i n o w s k a i J. P u z y n i n a . Ossolineum Wrocław 1963
 23. Z polskich studiów slawistycznych. Seria 2: Nauka o literaturze. Prace na V Międzynarodowy Kongres Sławistów w Sofii 1963. Redaktor: J. M a g n u s z e w s k i . Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

VII. Czasopisma

24. "Pamiętnik Literacki", Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej. Redaktor naczelny: B. Z a k r z e w s k i . Rocznik LIV, zeszyt 1. Ossolineum. Warszawa-Wrocław 1963
25. Ditto. - Rocznik LIV, zeszyt 2. Ossolineum. Warszawa-Wrocław 1963. (Na V Międzynarodowy Kongres Sławistów w Sofii, wrzesień 1963)

26. Ditto. - Rocznik LIV, zeszyt 3. Ossolineum. Warszawa-Wrocław 1963
27. Ditto. - Rocznik LIV, zeszyt 4. Ossolineum. Warszawa-Wrocław 1963
28. "Biuletyn Polonistyczny". Redaktor H. W o l p e . Zeszyt 16. Warszawa, kwiecień 1963
29. Ditto. - Zeszyt 17. Warszawa, czerwiec 1963
30. Ditto. - Zeszyt 18. Warszawa, wrzesień 1963. (Numer poświęcony V Międzynarodowemu Kongresowi Słowistów w Sofii).

Łącznie wykonano - 1 032,42 ark. wyd.

z czego rozpraw naukowych,

wydawnictw edytorskich i bibliograficznych - 876,02 a.w.

periodyków - 156,40 a.w.

1 032,42 a.w.

Plan wydawniczy Instytutu Badań Literackich PAN
na rok 1964

I. Seria: Historia i Teoria Literatury

1. J.Trznadel, Twórczość Leśmiana. (Próba przekroju)
2. B.Zakrzewski, "Tygodnik Literacki". Monografia czasopisma
3. S.Treugutt, "Beniowski". Monografia poematu
4. Z.Żabicki, Z problemów ideologii i estetyki pozytywizmu
5. M.Żmigrodzka, Eliza Orzeszkowa. I
6. Zbiorowa (red.nauk. M.R.Mayenowa), Poetyka i matematyka. Studia.

II. Seria: Studia Staropolskie

7. T.Mikulski (red.nauk. D.Maniewska i T.Witczak), Rzeczy staropolskie
8. H.Kapełus, Stanisław z Bochnie, Kleryka Królewski

III. Seria: Studia z Okresu Oświecenia

9. A.Aleksandrowicz, Twórczość satyryczna Naruszewicza

- IV. Seria: Biblioteka Pisarzy Polskich
10. Wł.Kuraszkiewicz (red.nauk.), M.Reja "Postylla".
I: Wstępy, II: Fototypia
11. K.Górski (opr.), Tzw. "Rękopis Dominikański". Cz.I:
Fotokopia rękopisu, wstępy wydawców
- V. Seria: Archiwum Literackie
12. Zbiorowa (red.nauk. St.Pigoń), Miscellanea drugiej
połowy XIX wieku
- VI. Seria: Książka w Dawnej Kulturze Polskiej
13. J.Rudnicka, Bibliografia powieści polskiej XVII i
XVIII wieku
14. Zbiorowa (red.nauk. A.Gryczowa i J.Lewański), Biblio-
grafia dramatu staropolskiego..I
- VII. Seria: Polonia Typographica Saeculi Sedecimi
15. H.Bułhak (opr.), Druga drukarnia Floriana Unglera
(1521-1535). I
- VIII. Seria: Z Dziejów Form Artystycznych w Literaturze Polskiej
16. T.Kostkiewiczowa, Model liryki sentymentalnej w poe-
zji Franciszka Karpińskiego
17. A.Okopień-Sławińska, Wiersze nieregularne w poezji
Mickiewicza, Słowackiego i Norwida
- IX. Poetyka. Zarys Encyklopedyczny
18. Zbiorowa (red.nauk. M.R.Mayenowa), Strofika
- X. Pozaseryjne
19. Zbiorowa (red.nacz. K.Budzyk), "Nowy Korbut". T.I:
Piśmiennictwo staropolskie. Cz.2 i 3. - T.II: Piś-
miennictwo okresu Oświecenia. Cz.1
20. Zbiorowa (red.nauk. E.Korzeniewska), Słownik współ-
czesnych pisarzy polskich. Cz.2 i 3
21. Zbiorowa, Polska bibliografia literacka za rok 1959
22. Zbiorowa (red.nauk. K.Górski), Słownik języka Adama
Mickiewicza. II
23. B.Prus (opr. Z.Szweykowski), Kroniki. T.XIV

XI. Czasopisma

24. B.Zakrzewski (red.nacz.), "Pamiętnik Literacki"
25. H.Wolpe (red.nacz.), "Biuletyn Polonistyczny".

Z najnowszych wydawnictw Instytutu Badań Literackich

Józef Ignacy Kraszewski, Teofil Lenartowicz: Korespondencja.

Do druku przygotował i komentarzem opatrzył W.Danek. Ossolineum.

344 listy zawarte w zbiorze (z czego 129 listów Kraszewskiego i 215 Lenartowicza), pochodzące z lat 1857-1886, stanowią jedyny w swoim rodzaju "dwugłos" dwu pisarzy, których serdeczna przyjaźń, trwająca około 30 lat, opierała się właściwie tylko na korespondencji. Listy te ukazują obu pisarzy w nowym, innym niż dotychczas świetle.

Teksty zaopatrzone są w obszerne przypisy wydawcy, ułatwiające lekturę i wzbogacające wiedzę czytelnika o epocę.

Pięćdziesiąt lat twórczości Marii Dąbrowskiej. Referaty i materiały Sesji Naukowej. Pod redakcją E.Korzeniewskiej. Indeksy ułożyła A.Piorunowa. Państwowy Instytut Wydawniczy.

Tom przedstawia dorobek Sesji Naukowej zorganizowanej przez Instytut Badań Literackich w dniach 15-20 maja 1962 r. dla uczczenia 50-lecia twórczości literackiej Marii Dąbrowskiej.

Zasadniczy trzon książki tworzą teksty 19 referatów wygłoszonych na Sesji bądź na nią przygotowanych, ułożonych w dwu działach: 1. O twórczości Marii Dąbrowskiej, 2. Recepcja twórczości Marii Dąbrowskiej. Obok nich znajdujemy teksty przemówień wstępnych wygłoszonych na Sesji, najciekawsze głosy dyskusyjne i kronikę Sesji, a w części materiałowej - bibliografię opowiadań, publicystyki społeczno-politycznej i przekładów dzieł piśmiennictwa na języki obce oraz indeksy: nazwisk i tytułów, utworów Dąbrowskiej i czasopism.

Piśmiennictwo staropolskie. Opracował Zespół pod kierownictwem

R.Pollaka: T.Witczak, D.Maniewska oraz J.Cybertowicz,
A.Sajkowski, I.Teresińska, W.Wendland-Pierzchlewiczowa.

1: Hasła ogólne i anonimowe. Państwowy Instytut Wydawniczy.

Pierwszy wolumen bibliografii literatury polskiej "Nowy Korbut", stanowiącej kontynuację czterotomowego kompendium Gabriela Korbuta pt. "Literatura polska". Obecna edycja, przejmując ze swego wzoru zasadnicze zgrupowanie danych dotyczących jednego pisarza w trzech działach: życiorys, wykaz twórczości, zestawienie opracowań, przekracza ośmiokrotnie "starego Korbuta" pod względem objętości. Tom 1 "Piśmiennictwa staropolskiego" obejmuje hasła ogólne i anonimowe. Literatura opracowań w tym tomie sięga chronologicznie po rok 1962.

Pozostałe dwa tomy "Piśmiennictwa staropolskiego" ukazały się w roku 1964.

Polonia Typographica saeculi sedecimi. Zbiór podobizn zasobu typograficznego tłoczni polskich XVI stulecia. Zeszyt II: Jan Haller, 1505-1525. Opracował K. Piekarski. Redaktor A. Kaweczka-Gryczowa. Wydanie drugie, przejrzone. Ossolineum.

Jest to wznowienie zbioru podobizn zasobu drukarskiego krakowskiej tłoczni Jana Hallera do r. 1509, wydany w r. 1937 przez Kazimierza Piekarskiego. Wydany przez IBL w r. 1962 zeszyt IV serii Polonia Typographica, zawierający podobizny klocków z okresu po roku 1509, daje łącznie z obecnie wznowionym zeszytem całość zasobów należących do tłoczni Hallera.

Kazimierz Wyka: "Pan Tadeusz". Część I: Studia o poemacie.

Część II: Studia o tekście. Indeks opracowała A. Piorunowa. Państwowy Instytut Wydawniczy.

Tom 1 podserii Historia Literatury serii Historia i Teoria Literatury przynosi rozprawy poświęcone arcydziełu Mickiewicza, rozpoczęte przez autora w r. 1955, z okazji 100-lecia śmierci poety, w większości napisane w okresie ostatnich dwóch lat. Autor nazywa te rozprawy ciągiem studiów "skupiających się wokół dwóch ośrodków, które wyznaczają dwie partie niniejszego zbioru: p o e m a t i t e k s t". Jest to wielowątkowa monografia poematu, ukazująca wiele nie znanych dotąd zagadnień związanych z dziejami powstania i zawartością artystyczną tego, właściwie ciągle jeszcze mało znanego, utworu.

O bogactwie warsztatu naukowego autora świadczą obszerne, szeroko udokumentowane przypisy oraz zawartość indeksu nazwisk i cytowanych utworów.

Praca, pióra dawnego wychowanka, a obecnie profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, została dedykowana "Almae Matri Jagiellonicae" z okazji jej 600-lecia.

Wypowiedzi o języku i stylu w okresie staropolskim (do połowy XVIII w.). Tom II: Słownik. Opracowała J.Puzynina. Pod redakcją M.R.Mayenowej. Recenzent: Z.Klemensiewicz. Ossolineum.

Przedmiotem Słownika, obejmującego okres do roku 1750 - podobnie jak analogicznego tomu obejmującego okres 1750-1800 ("Ludzie Oświecenia o języku i stylu", t.III, Warszawa 1958) - są wyrazy i formy, które opatrzone były przez współczesnych jakimś kwalifikatorami poprawnościowymi lub stylistycznymi. Zebrany materiał oparty jest przede wszystkim na tekstach drukowanych z zakresu zwłaszcza gramatyk staropolskich, słowników i biblii, a także literatury pięknej, religijnej i specjalnej. Ze zbiorów rękopiśmiennych uwzględniono tylko najbardziej znane.

Tom I "Wypowiedzi", który ukaże się w latach najbliższych, w opracowaniu B.Otwinowskiej, zawierać będzie teksty.

Wyrazy polskie w "Słowniku łacińsko-polskim" Jana Mączyńskiego.

(Lexicon latino-polonicum ex optimis latinae linguae scriptoribus concinnatum, Regiomonti 1564). Część druga: P-Z.

Opracował Wł.Kuraszkiewicz. Opis bibliograficzny: Wł.Korotaj. Redaktor naukowy: M.R.Mayenowa. Recenzent: H.Barycz. Ossolineum.

W 300 rocznicę wydania ukazuje się całość publikacji ogłoszonego w r.1564 przez Jana Mączyńskiego najstarszego słownika języka polskiego (część pierwsza publikacji ukazała się w r. 1962). Tom zawiera indeks wyrazów polskich od litery P (Pacha) do Ż (Żywy), z ich odmiankami graficznymi i gramatycznymi.

Helena Zaworska: O nową sztukę. Polskie programy artystyczne lat 1917-1922. Państwowy Instytut Wydawniczy.

Tematem książki jest - najogólniej biorąc - zagadnienie kształtowania się nowej świadomości artystycznej w Polsce po pierwszej wojnie światowej. Ze względu na olbrzymie bogactwo obrazu przemian i wydarzeń składających się na proces tworzenia

podstaw sztuki dwudziestolecia autorka, zmuszona do wyboru określonego kręgu zagadnień i zjawisk, zdecydowała się na przedstawienie tych, które w pierwszych latach powojennych znalazły wyraz w określonych programach artystycznych, w różnego rodzaju manifestach, w działalności konkretnych grup artystycznych.

Miscellanea z lat 1800-1850. Red.nauk. Cz.Zgorzelski. Ossolineum.

Kolejny tom serii materiałowej Archiwum Literackie ogłasza nieznane i nigdy przedtem nie publikowane teksty z pierwszej połowy XIX w.: wiersze i piosnki Tomasza Zana, materiały niemieckowskie znajdujące się w Bibliotece Polskiej i w Muzeum Mickiewicza w Paryżu, tekst komedii Ludwika Dmuszewskiego "Nasz Józio", nie drukowany paszkwil polityczny Kajetana Koźmiana pt. "Partyzant", libretto opery pt. "Kalmora" K.Brodzińskiego i nieznane materiały dotyczące życia i twórczości tego poety, wreszcie korespondencję Stefana Witwickiego z Józefem Korzeniowskim i innymi.

Słownik współczesnych pisarzy polskich. Opracował Zespół pod redakcją Ewy Korzeniewskiej. Tom drugi: J-P. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Drugi wolumen tomu V wydawnictwa "Nowy Korbut" - Bibliografii literatury polskiej wg "Literatury polskiej" G.Korbuta (wolumen pierwszy ukazał się w r.1963) obejmuje hasła osobowe na litery: J (Jackiewicz Aleksander) do P (Pytlakowski Jerzy).

Jan Gawałekiewicz: Bibliografia "Pamiętnika Literackiego" 1946-1962. Szkicem "Powojenne dzieje >Pamiętnika Literackiego<" poprzedził B.Zakrzewski. Bezpłatny dodatek do zeszytu 1 rocznika LV "Pamiętnika Literackiego". Ossolineum.

Bibliografia osiemnastu powojennych roczników "Pamiętnika Literackiego" stanowi kontynuację pracy Zofii Świdwińskiej pt. "Bibliografia >Pamiętnika Literackiego< i >Pamiętnika Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza<. 1887-1939" (Warszawa 1948) i łącznie z nią daje pełny spis zawartości tego kwartalnika, który założony w roku 1902 przez Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, osiągnął już obecnie liczbę 54 roczników.

"Bibliografia" omawia roczniki XXXVI-XL, kiedy "Pamiętnik" był organem Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza; roczniki XLI-XLII, wydawane wspólnie przez Towarzystwo i Instytut Badań Literackich; oraz roczniki XLIII-LIII, kiedy to "Pamiętnik" stał się organem Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk.

Na karcie tytułowej "Bibliografii" widnieje dedykacja: "Pamięci Tadeusza Mikulskiego" - współredaktora "Pamiętnika" w latach 1946-1949, w latach 1950-1958 - redaktora naczelnego.

Jacek Trznadel: Twórczość Leśmiana. (Próba przekroju). Państwowy Instytut Wydawniczy.

Tom 10 podserii Historia Literatury serii Historia i Teoria Literatury.

Monografia twórczości Bolesława Leśmiana (1878-1937) poprzedzona została materiałowymi i filologicznymi pracami autora nad twórczością tego poety (wstępy do tomów: B. Leśmian, "Szkice literackie" oraz "Utwory rozproszone. Listy"). Obecnie wydany tom, stanowiący najobszerniejsze z dotychczasowych opracowanie twórczości Leśmiana, ukazuje jej problemy filozoficzne, takie jak stosunek do życia i śmierci, do żywotnych elementów kultury, a także sprawy specyficznie poetyckie, jak stosunek do folkloru, do tradycji symbolizmu itp. Autor charakteryzuje twórczość poety na szerokim tle komparatystycznym.